

Zo‘ravonlikdan holi maktab

Tamara Yuldashevna Ruzimova
Urganch tumani 8-maktab
Sharafat Kurbannazirovna Abdullayeva
Urganch tumani 44-maktab
Iroda Atabekovna Yusupova
Urganch tumani 7-maktab
Nilufar Bazarbayevna Masharipova
Urganch tumani 43-maktab
Iroda Baxtiyarovna Djumaniyazova
Urganch tumani 19-maktab

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktablardagi zo‘ravonlik turlari, uning o‘quvchilarga va ta‘lim jarayoniga salbiy ta‘siri, shuningdek, zo‘ravonlikning oldini olish va xavfsiz ta‘lim muhitini yaratish strategiyalari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: maktab zo‘ravonligi, jismoniy zo‘ravonlik, ruhiy zo‘ravonlik, kiberzo‘ravonlik, ijtimoiy zo‘ravonlik, jinsiy zo‘ravonlik, o‘quvchilarning xavfsizligi, ta‘lim sifati, ruhiy salomatlik, akademik natijalar, zo‘ravonlikning oldini olish, xavfsiz ta‘lim muhit

School free of violence

Tamara Yuldashevna Ruzimova
Urgench district school №8
Sharafat Kurbannazirovna Abdullayeva
Urgench district school №44
Iroda Atabekovna Yusupova
Urgench district school №7
Nilufar Bazarbayevna Masharipova
Urgench district school №43
Iroda Bakhtiyarovna Djumaniyazova
Urgench district school №19

Abstract: This article discusses the types of violence in schools, its negative impact on students and the educational process, as well as strategies for preventing violence and creating a safe learning environment.

Keywords: school violence, physical violence, psychological violence, cyberbullying, social violence, sexual violence, student safety, quality of education, mental health, academic outcomes, violence prevention, safe learning environment

Maktab - nafaqat bilim berish maskani, balki jamiyatning kelajak avlodini tarbiyalaydigan muhim muassasadir. Shuning uchun ham maktab muhitining xavfsizligi va sog'lomligi dolzarb masalalardan biridir. Maktablarda zo'ravonlik holatlarining yuzaga kelishi nafaqat o'quvchilarning ta'lim jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatadi, balki ularning ruhiy va jismoniy sog'lig'iga ham zarar yetkazadi. Shuning uchun zamonaviy ta'lim tizimi zo'ravonlikdan xoli muhit yaratish choralarini ishlab chiqishi lozim.

Maktablarda zo'ravonlik turlari

Maktablarda uchraydigan zo'ravonlik turlari turlicha bo'lishi mumkin va ularning har biri o'quvchilarga turlicha zarar yetkazadi. Quyida asosiy zo'ravonlik turlari va ularning ta'siri kengroq tahlil qilinadi.

1. Jismoniy zo'ravonlik

Jismoniy zo'ravonlik o'quvchilar o'rtasida eng ko'p uchraydigan va eng aniq ko'rinadigan zo'ravonlik turlaridan biridir. Bu turtishish, urish, tepish, biror jismoniy zarar yetkazish yoki narsalarni tortib olish kabi harakatlar orqali namoyon bo'ladi. Jismoniy tajovuz nafaqat jabrlanuvchining jismoniy jarohatlanishiga olib keladi, balki uning o'ziga bo'lgan ishonchini pasaytiradi va maktabga nisbatan qo'rquv hissini kuchaytiradi. Ushbu turdagi zo'ravonlikni kamaytirish uchun nazorat mexanizmlari kuchaytirilishi va qat'iy intizomiy choralar qo'llanilishi kerak.

2. Ruhiy zo'ravonlik

Ruhiy zo'ravonlik ko'pincha ko'zga tashlanmaydigan, ammo o'quvchilarning ruhiy holatiga kuchli salbiy ta'sir ko'rsatadigan zo'ravonlik shaklidir. Masxara qilish, tahdid qilish, do'stlar doirasidan chetlatish, ataylab befarqlik bilan muomala qilish yoki kamsitish kabi harakatlar ruhiy bosim yaratadi. Bu holatlar natijasida o'quvchilar o'zlarini yolg'iz his qilishlari, depressiyaga tushishlari yoki ijtimoiy hayotdan chetlashishlari mumkin. Ruhiy zo'ravonlikni oldini olish uchun o'quvchilarga ijtimoiy ko'nikmalar o'rgatilishi, o'qituvchilar va psixologlar doimiy ravishda suhbatlar o'tkazishlari lozim.

3. Kiber zo'ravonlik

Zamonaviy texnologiyalar rivojlanishi bilan kiber zo'ravonlik ham keng tarqalmoqda. Bu internet, ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar yoki boshqa onlayn platformalar orqali amalga oshiriladigan bosim shaklidir. Kiber zo'ravonlik o'z ichiga haqoratli xabarlar yuborish, tuhmat qilish, fotosurat yoki videolarni ruxsatsiz tarqatish, o'quvchini tahqirlovchi postlar joylashtirish kabi holatlarni oladi. Kiber zo'ravonlikning xavfli tomoni shundaki, u jabrlanuvchini doimiy bosim ostida

qoldiradi va maktab muhitidan tashqarida ham ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu turdagi zo'ravonlikni oldini olish uchun o'quvchilarga internet xavfsizligi qoidalarini tushuntirish va onlayn kuzatuv tizimlarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

4. Ijtimoiy zo'ravonlik

Ijtimoiy zo'ravonlik o'quvchini jamiyatdan chetlatish, uning obro'siga putur yetkazish yoki uni do'stlaridan ajratishga qaratilgan harakatlardan iborat. Masalan, ayrim guruhlar boshqa o'quvchini do'stlariga qo'shilishiga ruxsat bermaslik, u haqda yolg'on ma'lumot tarqatish yoki uning ortidan g'iybat qilish orqali unga ruhiy zarar yetkazishlari mumkin. Ijtimoiy zo'ravonlik uzoq muddatli salbiy ta'sirga ega bo'lib, o'quvchilarning o'zini past baholashiga va ijtimoiy o'ziga ishonchsizlikka sabab bo'ladi.

5. Jinsiy zo'ravonlik

Maktablarda jinsiy zo'ravonlik kamroq uchrasa-da, u juda jiddiy muammo hisoblanadi. Jinsiy zo'ravonlik og'zaki tahqirlash, nomunosib teginishlar, jinsiy aloqaga majburlash kabi holatlar orqali namoyon bo'lishi mumkin. Jabrlangan o'quvchilar ruhiy jarohatlanishlari, o'zlarini xavfsiz his qilmasliklari va ta'lim jarayonidan uzoqlashishlari mumkin. Bunday zo'ravonlikning oldini olish uchun maxsus huquqiy choralar, ishonchli shikoyat qilish tizimlari va profilaktik o'quv mashg'ulotlari joriy etilishi kerak.

Maktablardagi zo'ravonlikning har bir turi o'quvchilarning ta'lim jarayoni, ruhiy holati va kelajakdagi ijtimoiy hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun bu muammoga jiddiy e'tibor qaratish va samarali oldini olish choralari ishlab chiqish lozim.

Zo'ravonlikning ta'lim jarayoniga ta'siri

Maktablardagi zo'ravonlik o'quvchilarning ta'lim jarayoniga sezilarli salbiy ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, zo'ravonlikka uchragan o'quvchilar o'zlarini xavfsiz his qilmaydilar, bu esa ularning darslarga bo'lgan e'tiborini susaytiradi. O'quv muhitida doimiy qo'rquv va stress ta'lim jarayoniga putur yetkazib, o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini pasaytiradi.

Ikkinchidan, ruhiy bosim va depressiya natijasida o'quvchilarning akademik natijalari sezilarli darajada pasayishi mumkin. Zo'ravonlikka uchragan o'quvchilar ko'pincha o'zlarini yolg'iz his qiladilar, bu esa ularning darslarga bo'lgan qiziqishini kamaytiradi va bilim olish jarayonidan chetlashishiga sabab bo'ladi.

Uchinchidan, maktabga tashrif buyurishdan qo'rqish va darslarni qoldirish holatlari ko'payadi. Ayrim hollarda o'quvchilar doimiy bosim ostida qolib, maktabdan butunlay voz kechishlari ham mumkin. Bu esa ularning kelajakdagi kasbiy va ijtimoiy hayotiga salbiy ta'sir qiladi.

Shu sababli, ta'lim muassasalari zo'ravonlikka qarshi qat'iy choralar ko'rishi va barcha o'quvchilar uchun xavfsiz muhit yaratishi kerak.

Dunyo tajribasi va muvaffaqiyatli modellar

Dunyo bo‘ylab ko‘plab mamlakatlar maktab zo‘ravonligiga qarshi samarali dasturlar ishlab chiqqan. Masalan:

- Finlandiya: “KiVa” dasturi orqali o‘quvchilar o‘rtasida hamkorlik va do‘stlik muhitini shakllantirishga alohida e‘tibor qaratiladi.

- AQSh: “Positive Behavioral Interventions and Supports” (PBIS) tizimi orqali o‘quvchilarni ijobiy xulq-atvorga yo‘naltirish va agressiyani kamaytirish yo‘llari ishlab chiqilgan.

- Yaponiya: Maktab jamoalari hamkorlikda ishlaydi, va bu orqali zo‘ravonlikning oldini olishga harakat qilinadi.

Bu tajribalar shuni ko‘rsatadiki, zo‘ravonlikka qarshi kurash tizimli yondashuvni talab qiladi.

O‘zbekistonda zo‘ravonlikka qarshi kurash choralari

O‘zbekistonda ham maktablarda zo‘ravonlikni kamaytirish bo‘yicha turli chora-tadbirlar ko‘rilmoqda. Jumladan:

- Maktablarda psixologlar faoliyati kuchaytirilib, o‘quvchilar bilan muntazam suhbatlar o‘tkazilmoqda.

- Ota-onalar va o‘qituvchilar uchun zo‘ravonlikni oldini olish bo‘yicha seminar va treninglar tashkil qilinmoqda.

- Maktablarda kuzatuv kameralari va xavfsizlik choralari kuchaytirilib, nazorat tizimi takomillashtirilmoqda.

Bu chora-tadbirlar maktab muhitini yanada xavfsiz qilishga xizmat qilmoqda.

Zo‘ravonlikdan holi maktab yaratish yo‘llari

Zo‘ravonlik muammosiga qarshi kurashish uchun quyidagi yo‘nalishlarda ishlash kerak:

1. Maktab madaniyatini rivojlantirish - hurmat, hamkorlik va bag‘rikenglikni targ‘ib qilish.

2. O‘quvchilarni ongli ravishda tarbiyalash - ularga konfliktlarni tinch yo‘l bilan hal qilish ko‘nikmalarini o‘rgatish.

3. Ota-onalar va o‘qituvchilarning roli - oilaviy muhit va maktab ta’limi o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni kuchaytirish.

4. Texnologiyadan foydalangan holda kuzatuv - kiberzo‘ravonlikning oldini olish uchun monitoring tizimlarini kuchaytirish.

5. Maxsus dasturlarni joriy qilish - zo‘ravonlikni kamaytirish uchun xalqaro tajriba asosida mahalliy dasturlarni ishlab chiqish.

Xulosa

Zo‘ravonlikdan xoli maktab - bu nafaqat xavfsiz, balki o‘quvchilar uchun eng qulay ta’lim muhiti yaratish demakdir. Har bir o‘qituvchi, ota-ona va o‘quvchi bu jarayonda muhim rol o‘ynaydi. Maktab muhitida zo‘ravonlikning oldini olish orqali

jamiyatimizning kelajagi bo'lgan yosh avlodni yanada sog'lom va bilimli etib tarbiyalaymiz. Shu bois, ta'lim muassasalarida xavfsizlik va hurmat muhitini shakllantirish har birimizning burchimizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xolmurotov X.S, Xusainova Z.M, Duschanov N.S, Abdullayev R.A, &Yangibayeva O.S qizi . (2022). Ta'lim jarayonida innovatsiya texnologiya . Fan va ta'lim,3 (1), 491-495. <https://opendscience.uz/index.php/sciedu/article/view/2350>

2. Xolmurotov X.S, Qurbanova X.D, Madaminova F.M, Madaminov B.R, Jumaniyozova S.B, &Saidova L.B(2021).

Ta'limda zamonaviy pedagogic texnologiyalarni qo'llash . Fan va ta'lim , 2 (12), 551-556. <https://opendscience.uz/index.php/sciedu/article/view/2207>

3. Safasheva I, Xolmurotov X. S. (2021). Ta'lim-tarbiya faoliyatda gumanitar yo'l qo'yilgan narsalarni qo'llash hodisalari . Fan va ta'lim, 2 (5), 641-648. <https://opendscience.uz/index.php/sciedu/article/view/1435>

4. Холмуротов Ф. MINTAQADA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGINI OSHIRISHDA QISHLOQ XO 'JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRUVCHI SUBYEKTLAR RO 'LINI VAHOLASH //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. - 2023. - Т. 3. - №. 7. - С. 83-91.

5. Saribaevich, K. F. ISSUES OF HAVING OPTIMAL RATIO OF SUBJECTS IN ENSURING SUSTAINABLE AGRICULTURAL DEVELOPMENT. Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути: тези доп. ІІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 11-12 серпня 2021 р.- Дніпро, Україна, 2021.-477 с., 113.

6. Saribaevich, K. F. ISSUES OF HAVING OPTIMAL RATIO OF SUBJECTS IN ENSURING SUSTAINABLE AGRICULTURAL DEVELOPMENT. Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути: тези доп. ІІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 11-12 серпня 2021 р.- Дніпро, Україна, 2021.-477 с., 113.

7. Холмуротов, Ф. (2023). ОЦЕНКА РОЛИ СУБЪЕКТОВ, ПРОИЗВОДЯЩИХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННУЮ ПРОДУКЦИЮ, В ПОВЫШЕНИИ БЛАГОСОСТОЯНИЯ НАСЕЛЕНИЯ РЕГИОНА. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари / Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук / Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(7), 83-91. <https://doi.org/10.47390/SCP1342V3I7Y2023N12>

8. Холмуротов, Ф. (2023). MINTAQADA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGINI OSHIRISHDA QISHLOQ XO 'JALIK MAHSULOTLARINI

YETISHTIRUVCHI SUBYEKTLAR RO 'LINI BAHOLASH. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(7), 83-91.

9. Холмуротов, Ф. (2023). MINTAQADA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGINI OSHIRISHDA QISHLOQ XO 'JALIK MAHSULOTLARINI YETISHTIRUVCHI SUBYEKTLAR RO 'LINI BAHOLASH. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(7), 83-91.

10. Холмуротов, Ф. (2023). МИНТАҚАДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ РИВОЖЛАНИШИГА ТАЪСИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР ТАСНИФИ. Economics and education, 24(2), 386-391.

11. Холмуротов, Ф. С. (2021). Разработка прогнозных значений ключевых показателей сельского хозяйства Хорезмской области. Экономика и предпринимательство, (6), 577-581.